

Małgorzata PRUSIK
Anna BANASZEK
Ryszard ŻRÓBEK
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski

ROLA FUNDUSZY EUROPEJSKICH W FINANSOWANIU PROCESU REWITALIZACJI MIAST W POLSCE

THE ROLE OF EUROPEAN FUNDS IN FINANCING THE PROCESS OF REVITALIZATION OF CITIES IN POLAND

ABSTRACT: Article is about the legal and economic issues, the process of revitalization of cities in Poland. The purpose of this article is to present the role of the European funds and other sources of financing in the process of revitalizing urban areas at regional and local level. The scope of research article refers to the regional level of the local. At the regional level tested and the National Strategic Reference Framework 2007–2013 and 16 Regional Operational Programmes 2007–2013. Research at the local level based on Local Area Revitalization Program the city of Olsztyn for 2007–2015 and the regeneration of urban areas in Rzeszów for the period 2007–2015. In addition, the article gives an overview of environmental projects. The research demonstrates that European funds are the basis for the financing of investments in revitalization.

KEY WORDS: revitalization, city, financing, the European funds

1. Wprowadzenie

W XX w. proces rewitalizacji zorientowany był głównie na poprawę wizerunku struktury urbanistyczno-architektonicznej miasta. Od lat 90. XX w. za pośrednictwem programów rządowych rozpoczęto realizację współczesnego charakteru rewitalizacji, tzn. poza ochroną i odbudową zabytków i zespołów zabytkowych uwzględniono zadania związane z poprawą sytuacji społecznej, gospodarczej i ekonomicznej ośrodków miejskich (Jadach-Sepiolo 2010). Proces rewitalizacji można podzielić na trzy podstawowe etapy: 1) planistyczno-projektowy, 2) organizacyjno-finansowy oraz 3) promocyjno-informacyjny. Istotą wskazanych etapów jest konieczność ich współdziałania

(Lorens 2009). Tematyka podjęta w niniejszym artykule związana jest z drugim etapem – organizacyjno-finansowym, i dotyczy działań, które w literaturze określono jako fazę pozyskiwania źródeł finansowania (Muzioł-Węclawowicz 2009).

Według Polko (2008) istnieją dwa podejścia do finansowania inwestycji dotyczących rewitalizacji obszarów miejskich. Pierwsze odnosi się do działań władz publicznych, ich bezpośredniego zaangażowania w finansowanie i realizowanie projektów rewitalizacji. Drugie zakłada, że władza publiczna pełni jedynie rolę organizatora przedsięwzięcia – jej zadaniem jest zachęcenie podmiotów prywatnych do podjęcia decyzji o inwestowaniu. Ze względu na to, że władze lokalne nie są w stanie przyjmować stanowiska głównego inwestora finansowanie powinno wiązać się z pozyskiwaniem środków z różnych źródeł. Przede wszystkim w przypadku procesu rewitalizacji w Polsce to środki mające charakter publiczny, do których należą źródła międzynarodowe, krajowe, regionalne i lokalne. Mniejszą rolę pełnią środki niepubliczne – komercyjne i prywatne (Gralak 2010; Kopeć 2011). Z powodu ograniczonych środków finansowych na realizację kapitałochłonnych przedsięwzięć inwestycyjnych pożądana jest współpraca sektorów prywatnego i publicznego. Dlatego partnerstwo publiczno-prywatne to idea, która coraz częściej podejmowana jest w dyskusjach dotyczących finansowania inwestycji publicznych, w tym dotyczących rewitalizacji (Bleja 2010). Umiejętne zaplanowanie oraz pozyskiwanie środków pozwala uniknąć problemów niewystarczającego zaplecza finansowego potrzebnego na realizację istotnych dla odnowy miasta koncepcji (Lokalny Program Rewitalizacji Obszaru Miasta Olsztyn...).

Po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej niezbędne było, aby zgodnie z polityką spójności polskie regiony dorównały poziomem rozwoju krajom Europy Zachodniej. Na wzrost poziomu rozwoju regionalnego zgodnie z polityką unijną wpływa m.in. proces rewitalizacji obszarów zurbanizowanych. Aktywność władz lokalnych dotycząca planowania i realizowania programów rewitalizacji wzrastała w ostatnich latach w całym kraju ze względu na możliwości otrzymania dofinansowania z Unii Europejskiej, szczególnie w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego na lata 2004–2006 oraz regionalnych programów operacyjnych w latach 2007–2013.

Rola środków unijnych oraz określenie ich udziału w finansowaniu procesu rewitalizacji miast to cel główny niniejszego artykułu. Zakres badań artykułu odnosi się do poziomów regionalnego (16 polskich województw) oraz lokalnego (Olsztyn, Rzeszów) i dotyczy analizy źródeł finansowania procesu rewitalizacji. W tym celu przeanalizowano następujące dokumenty:

- Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia na lata 2007–2013,
- 16 regionalnych programów operacyjnych na lata 2007–2013,
- Lokalny Program Rewitalizacji Obszaru Miasta Olsztyn na lata 2007–2015,
- Program Rewitalizacji Obszarów Miejskich w Rzeszowie na lata 2007–2015.

Ponadto zwrócono uwagę na problemy rozwojowe analizowanych miast, na rozwiązanie których mają wpływ działania rewitalizacyjne, oraz przedstawiono charakterystykę tych działań.

2. Analiza źródeł finansowania procesu rewitalizacji na przykładzie regionalnych programów operacyjnych

Inwestycje z zakresu rewitalizacji miast w Polsce w latach 2007–2013 finansowano m.in. przy udziale środków z funduszy europejskich takich jak: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny oraz Fundusz Spójności. Absorpcję unijnych środków pomocowych w wysokości ok. 65 mld euro, jakie skierowano do Polski na okres 2007–2013, przedstawiono w Narodowych Strategicznych Ramach Odniesienia (NSRO). Środki podzielono na realizację następujących programów operacyjnych (PO): PO Rozwój Polski Wschodniej, PO Infrastruktura i Środowisko, PO Innowacyjna Gospodarka, PO Pomoc Techniczna, PO Kapitał Ludzki, 16 regionalnych programów operacyjnych (Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007). Finansowanie procesu rewitalizacji przewidziano głównie w programach operacyjnych szczebla regionalnego, tzw. regionalnych programach operacyjnych (RPO), zapisy programów szczebla krajowego pozwalały zaś raczej na współfinansowanie projektów o charakterze uzupełniającym (Kopeć 2011). Warunki i tryb udzielania środków w ramach regionalnych programów operacyjnych na rewitalizację obszarów zdegradowanych określono w Rozporządzeniu Ministra Rozwoju Regionalnego z dnia 9 czerwca 2010 r. w sprawie udzielania pomocy na rewitalizację w ramach regionalnych programów operacyjnych (DzU z 2010, Nr 117, poz. 787 z późn. zm.). Pomocy udzielano jako bezzwrotnego dofinansowania, pokrywającego częściowo lub w całości wydatki kwalifikowane (Banaszek, Prusik 2012).

Każde województwo określiło w RPO alokację środków dla poszczególnych osi priorytetowych. Jeden z priorytetów każdego województwa, z wyjątkiem podlaskiego, dotyczył realizacji inwestycji z zakresu rewitalizacji obszarów zurbanizowanych. Wysokość alokowanych środków na realizację regionalnych programów operacyjnych, a także planowane środki przeznaczone na osie priorytetowe dotyczące rewitalizacji przedstawiono w tabeli 1.

Zgodnie z danymi zawartymi w Narodowych Strategicznych Ramach Odniesienia, zaprezentowanymi w tabeli 1, wsparcie ze strony Unii Europejskiej na realizację RPO skierowano w wysokości ponad 16,5 mld euro. Na podstawie szczegółowego opisu regionalnych programów operacyjnych wszystkich województw przedstawiono wysokość wsparcia unijnego na realizację osi priorytetowych dotyczących rewitalizacji.

Największy wkład unijny w ramach regionalnego programu operacyjnego na osi priorytetową dotyczącą rewitalizacji przewidziało województwo śląskie – ok. 312 mln euro. Kwota ta znacznie odbiega od pozostałych województw; dla porównania – drugim w kolejności województwem jest małopolskie, które przeznaczyło ok. 175 mln euro. Najmniejszą wysokość wsparcia na osi priorytetową dotyczącą rewitalizacji przewidziało województwo opolskie, nieco ponad 34 mln euro. Dane w tabeli 1 wzbogacono o udział procentowy alokacji środków na osi priorytetową dotyczącą rewitalizacji w stosunku do łącznej wysokości środków unijnych na realizację całego regionalnego programu operacyjnego. Największy udział procentowy zanotowano dla województw

Tabela 1

Zestawienie alokacji środków na realizację RPO 2007–2013
oraz osi priorytetowych dotyczących rewitalizacji

Województwo / oś priorytetowa	Wkład unijny dla RPO [euro]	Wkład unijny w RPO na oś priorytetową dotyczącą rewitalizacji [euro]	%
Dolnośląskie / 9	1 213 144 879	107 160 013	9
Kujawsko-pomorskie / 7	951 003 820	85 590 344	9
Lubelskie / 3	1 155 854 549	73 351 273	6
Lubuskie / 4	439 173 096	85 092 874	19
Łódzkie / 4	1 006 380 910	100 638 091	10
Małopolskie / 6	1 290 274 402	175 183 804	14
Mazowieckie / 5	1 831 496 698	89 743 340	5
Opolskie / 6	427 144 813	34 171 585	8
Podkarpackie / 7	1 136 307 823	79 541 547	7
Podlaskie / –	636 207 883	–	–
Pomorskie / 3	885 065 762	163 295 176	18
Śląskie / 4	1 712 980 303	312 802 445	18
Świętokrzyskie / 6	725 807 266	74 522 654	10
Warmińsko-mazurskie / 4	1 036 542 041	82 923 363	8
Wielkopolskie / 4	1 272 792 644	54 060 000	4
Zachodniopomorskie / 6	835 437 299	116 780 745	14
Razem	16 555 614 188	1 634 857 254	10

Źródło: opracowanie własne na podstawie Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia oraz szczegółowych opisów priorytetów regionalnych programów operacyjnych.

lubuskiego, pomorskiego i śląskiego, najmniej zaś – dla województw wielkopolskiego i mazowieckiego. Należy zwrócić uwagę, iż w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego nie przewidziano osi priorytetowej dotyczącej procesu rewitalizacji.

Informacje zawarte w Uszczegółowieniach Regionalnych Programów Operacyjnych pozwalają określić wysokość środków finansowych na realizację osi priorytetowych RPO dotyczących rewitalizacji z uwzględnieniem różnych źródeł finansowania (tabela 2).

Wyróżnia się trzy źródła finansowania procesu rewitalizacji: wkład unijny, publiczny i prywatny. Przewidziany budżet dla wszystkich województw, zgodnie z tabelą 2, wyniósł prawie 2,3 mld euro, z czego 71% stanowiły środki pochodzące z Unii Europejskiej, 17% to krajowy wkład publiczny i 12% wkład sektora prywatnego. W przypadku 14 województw środki unijne odgrywały w budżecie największą rolę. Województwa, dla których prognozowano najwyższe wsparcie unijne, to: łódzkie, podkarpackie, lubuskie, kujawsko-pomorskie, małopolskie, śląskie i świętokrzyskie – powyżej 80%. Najmniejszy

Tabela 2

Zestawienie alokacji środków na oś priorytetową dotyczącą rewitalizacji
w ramach regionalnych programów operacyjnych 2007–2013 z podziałem na źródła finansowania

Województwo / oś priorytetowa	Ogółem [euro]	Wkład unijny		Wkład publiczny		Wkład prywatny	
		[euro]	[%]	[euro]	[%]	[euro]	[%]
Dolnośląskie / 9	153 311 705	107 160 013	70	29 851 692	19	16 300 000	11
Kujawsko-pomorskie / 7	105 729 248	85 590 344	81	15 104 178	14	5 034 726	5
Lubelskie / 3	103 248 149	73 351 273	71	12 944 343	13	16 952 533	16
Lubuskie / 4	103 809 264	85 092 874	82	15 016 390	14	3 700 000	4
Łódzkie / 4	118 397 954	100 638 091	85	5 420 167	5	12 339 696	10
Małopolskie / 6	216 403 517	175 183 804	81	30 914 789	14	10 304 924	5
Mazowieckie / 5	237 580 400	89 743 340	38	15 837 060	7	132 000 000	55
Opolskie / 6	46 465 883	34 171 585	74	6 030 280	13	6 264 018	13
Podkarpackie / 7	95 984 564	79 541 547	83	10 594 374	11	5 848 643	6
Podlaskie / –	–	–	–	–	–	–	–
Pomorskie / 3	249 349 007	163 295 176	65	77 683 721	31	8 370 110	4
Śląskie / 6	392 395 390	312 802 445	80	55 200 431	14	24 392 514	6
Świętokrzyskie / 6	93 430 525	74 522 654	80	13 151 057	14	5 756 814	6
Warmińsko-mazurskie / 4	129 495 435	82 923 363	64	14 636 892	11	31 935 180	25
Wielkopolskie / 4	77 491 000	54 060 000	70	21 104 000	27	2 327 000	3
Zachodniopomorskie / 6	173 253 689	116 780 745	68	54 175 736	31	2 297 208	1
Razem	2 296 345 730	1 634 857 254	71	377 665 110	17	283 823 366	12

Źródło: opracowanie własne na podstawie szczegółowych opisów priorytetów regionalnych programów operacyjnych.

wkład unijny przewidziany był dla województwa mazowieckiego – jedynie 38%. Środki publiczne oscyływały w granicy od 5% (woj. łódzkie) do 31% (woj. pomorskie i zachodniopomorskie) i tylko w 4 przypadkach stanowiły niższy udział procentowy w stosunku do ogólnej wysokości środków w porównaniu do udziału wkładu sektora prywatnego. Rola sektora prywatnego w finansowaniu rewitalizacji różni się w zależności od wybranego województwa. Wysoki odsetek udziału sektora prywatnego przewidziano w województwach mazowieckim i warmińsko-mazurskim – odpowiednio 56% i 25% całego budżetu (tabela 2). W pozostałych województwach udział sektora prywatnego waha się od 4% do 16%. W ogólnej puli środków przeznaczonych na rewitalizację miast w ramach RPO wkład unijny znacznie przewyższa pozostałe źródła finansowania i tylko w przypadku jednego województwa – mazowieckiego – nie osiąga 50% budżetu.

Eksperti wskazują na wzrastający udział sektora prywatnego w finansowaniu rewitalizacji. Gmina staje się inicjatorem projektów, pokrywanie kosztów inwestycji przejmują zaś instytucje prywatne. Dzięki tej współpracy rewitalizacja budzi zainteresowanie na rynku przedsiębiorców, którzy chcą podjąć ryzyko inwestycji w przedsięwzięcia

rewitalizacyjne i tym samym osiągać korzyści z tego tytułu (Kopeć 2011; Polko 2008). Przyszłością finansowania inwestycji z zakresu rewitalizacji powinno być partnerstwo publiczno-prywatne, dlatego władze lokalne powinny większą wagę przyłożyć do zwiększenia partycypacji sektora prywatnego, przede wszystkim kierując ich wysiłki na obszary zdegradowane, a nie na wolne obszary podmiejskie (Polko 2008).

3. Analiza porównawcza źródeł finansowania procesu rewitalizacji miast na przykładzie Olsztyna i Rzeszowa

Analizę udziału poszczególnych źródeł w finansowaniu procesu rewitalizacji miast dokonano poprzez porównanie alokacji środków przeznaczonych na rewitalizację w ujęciu lokalnych programów rewitalizacji Olsztyna i Rzeszowa. Wyboru miast dokonano ze względu na wskazanie Olsztyna, jako miasta o zbliżonych parametrach w Programie Rewitalizacji Obszarów Miejskich w Rzeszowie na lata 2007–2015.

Olsztyn położony jest w północno-wschodniej części Polski, usytuowany w centralnej części województwa warmińsko-mazurskiego. Od 1999 r. pełni rolę stolicy administracyjnej województwa i powiatu grodzkiego. Na jego terenie funkcjonują siedziby najważniejszych instytucji województwa. Olsztyn to miasto na prawach powiatu, które sąsiaduje z gminami: Dywity, Barczewo, Purda, Stawiguda, Gietrzwałd oraz Jonkowo (Strategia Rozwoju Olsztyna...). Z kolei Rzeszów położony jest w południowo-wschodniej części Polski, w województwie podkarpackim. Podobnie jak Olsztyn pełni funkcję stolicy województwa.

Zestawienie parametrów porównawczych (tabela 3) na potrzeby artykułu oparto na danych z 2009 r., czyli zaprezentowano stan wyjściowy miast przed wejściem w życie Rozporządzenia Ministra Rozwoju Regionalnego z dnia 9 czerwca 2010 r. w sprawie

Tabela 3

Zestawienie parametrów miast – Olsztyn i Rzeszów, stan na 2009 r.

Parametry	Olsztyn	Rzeszów
Powierzchnia miasta w km ²	88	98
Liczba mieszkańców	176 457	172 770
Gęstość zaludnienia	1998	1771
Stopa bezrobocia rejestrowanego w %	7,1	7,2
Dochody budżetowe na jednego mieszkańca w zł	3 572,90	3 622,65
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	120,2	114,5
Wydatki budżetu miasta na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w %	2,49	2,11

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raport o stanie miasta Olsztyn 2009 (Strategia Rozwoju Olsztyna...).

udzielania pomocy na rewitalizację w ramach regionalnych programów operacyjnych (DzU z 2010, Nr 117, poz. 787 z późn. zm.).

Olsztyn w porównaniu do Rzeszowa w 2009 r. charakteryzował się mniejszą powierzchnią i większą gęstością zaludnienia na 1 km². Stopa bezrobocia była zbliżona w obu miastach, różniła się jedynie o 0,1%. Dochód na jednego mieszkańca w Olsztynie był mniejszy o ok. 50 zł niż w Rzeszowie, natomiast w Olsztynie więcej było podmiotów gospodarki narodowej. W obu miastach wydatki na kulturę pochłaniały nieco ponad 2% budżetu. Mimo niewielkich różnic wielkości parametrów według stanu na rok 2009 miasta te na tle innych stolic województw wykazywały wysokie podobieństwo. Według Strategii Rozwoju Olsztyna na lata 2006–2020 podstawowe problemy rozwojowe określone dla Olsztyna to:

- zły stan techniczny obiektów i obszarów cennych z perspektywy dziedzictwa kulturowego,
- niewykorzystane, opustoszałe obiekty historyczne,
- brak zainteresowania społeczności lokalnej procesem rewitalizacji,
- występowanie obszarów problemowych wymagających rewitalizacji (powojkowe i miejskie) (Strategia Rozwoju Olsztyna...).

Ze względu na zróżnicowanie przestrzeni kwalifikującej się do przeprowadzenia działań rewitalizacyjnych, proces ten można podzielić na cztery typy: rewitalizację zdegradowanych śródmieść i wielofunkcyjnych przedwojennych obszarów zabudowy miejskiej, rewitalizację obszarów przemysłowych, pokolejowych i powojkowych, rewitalizację blokowisk, w tym szczególnie blokowisk wzniesionych w technologii wielkopłytywowej oraz rewitalizację krajobrazu miast ze szczególnym uwzględnieniem sylwetki miasta i systemu przestrzeni publicznych, w tym zieleni miejskiej (Ziobrowski 2009). Zgodnie z działaniami 4 osi priorytetowej Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury oraz powyższym podziałem Lokalny Program Rewitalizacji Obszaru Miasta Olsztyn składa się z trzech części:

- Działanie 4.1. Humanizacja Blokowisk;
- Działanie 4.2. Rewitalizacja Miast;
- Działanie 4.3. Restrukturyzacja terenów powojkowych i przemysłowych (Szczegółowy opis priorytetów Regionalnych Programów Operacyjnych).

W przypadku Rzeszowa są to działania:

- Działanie 7.1. Rewitalizacja miast;
- Działanie 7.2. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych;
- Działanie 7.3. Aktywizacja obszarów zmarginalizowanych gospodarczo oraz wsparcie terenów zniszczonych przez powódź (Szczegółowy opis priorytetów Regionalnych Programów Operacyjnych).

Celem powyższych działań jest rozwiązywanie problemów rozwojowych występujących na terenie analizowanych miast. Realizowane przez władze lokalne założenia lokalnych programów rewitalizacji prowadzące do niwelowania sytuacji kryzysowych to m.in.: zmiana struktury terenów, przywrócenie starych bądź nadanie nowych funk-

cji terenom, aktywizacja i zmiana jakości przestrzeni oraz życia społeczności lokalnej (Lokalny Program Rewitalizacji Obszaru Miasta Olsztyn...).

W niniejszym artykule analizę środków planowanych na realizację powyższych założeń LPR dla miast Olsztyna i Rzeszowa ograniczono do działań 4.2. Rewitalizacja miasta Olsztyn oraz 7.1. Rewitalizacja miasta Rzeszów. Szacunkową wysokość środków w ramach LPR Olsztyna i Rzeszowa z podziałem na źródła finansowania przedstawia tabela 4. Wydatkowanie środków finansowych przedstawionych w LPR podano w złotych, niemniej jednak na potrzeby artykułu dokonano przeliczenia danych na walutę euro (zob. tabela 4) według średniego kursu miesięcznego z 2013 r. Wysokość kursu przyjęto na poziomie 4,20 zł (<http://www.nbp.pl/home.aspx?c=/ascx/archa.ascx>).

Tabela 4

Źródła finansowania i szacunkowa wysokość środków przeznaczonych na realizację LPR w Rzeszowie i Olsztynie

Źródło finansowania	Rzeszów		Olsztyn		Różnica
	wysokość wkładu		wysokość wkładu		
	zł	euro	zł	euro	euro
Wkład unijny	179 973 000	42 851 000	166 011 563	39 526 563	-3 324 437
Wkład publiczny	23 188 000	5 521 000	36 294 693	8 641 594	3 120 594
Wkład prywatny	27 478 000	6 542 000	64 104 806	15 263 049	8 721 049
Razem	230 639 000	54 914 000	266 411 061	63 431 205	8 517 205

Źródło: opracowanie własne na podstawie Program Rewitalizacji Obszarów Miejskich w Rzeszowie... i Lokalny Program Rewitalizacji Obszaru Miasta Olsztyn...

Dane zawarte w tabeli 4 wskazują, że środki unijne mają największy udział w finansowaniu rewitalizacji również na poziomie lokalnym. W Rzeszowie jest to prawie 80% budżetu, w przypadku Olsztyna zaś ok. 60%. W obu miastach udział sektora prywatnego jest wyższy od wkładu publicznego. Porównując oba miasta, można stwierdzić, że w Olsztynie przewiduje się realizację inwestycji w zakresie rewitalizacji, których koszt jest większy w stosunku do Rzeszowa o ponad 8,5 mln euro. Główna różnica związana jest z wysokością wkładu sektora prywatnego, który w Olsztynie jest o ponad 8,7 mln euro wyższy niż w Rzeszowie. W Rzeszowie projekty pochłoną ponad 3 mln euro więcej niż w Olsztynie, natomiast w olsztyńskim budżecie przeznaczonym na rewitalizację wkład publiczny będzie wyższy o ponad 3 mln euro od rzeszowskiego.

Beneficjenci mogli otrzymać wsparcie ze strony Unii Europejskiej wówczas, jeżeli złożony przez nich wniosek o dofinansowanie został wpisany do lokalnego programu rewitalizacji, który jest opracowywany przez władze lokalne przy współpracy sektora prywatnego i społecznego. O finansowanie swoich projektów w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji Olsztyna Działanie 4.2. Rewitalizacja miast starało się 8 beneficjentów. Łącznie zainteresowani zgłosili propozycję 229 projektów. Beneficjentem

największej liczby projektów były: wspólnoty mieszkaniowe – 167, jednostki samorządu terytorialnego – 40, przedsiębiorstwa – 10, administracja rządowa i tyleż samo organizacje pozarządowe – po 4, najmniej zaś Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne Kościołów i innych związków wyznaniowych – 2 oraz spółdzielnie mieszkaniowe – 2 projekty. Szkoły wyższe i jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną nie wnioskowały o przyjęcie projektów do LPO Działanie 4.2 (Lokalny Program Rewitalizacji Obszaru Miasta Olsztyn...). W ramach Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich w Rzeszowie na lata 2007–2013 wyrażono chęć zgłoszenia 46 projektów przez sześciu wnioskodawców: Gmina Miasto Rzeszów i jej jednostki organizacyjne – 24 projekty, spółdzielnie mieszkaniowe – 11 projektów, wspólnoty mieszkaniowe – 4 projekty, jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną – 3 projekty, Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne Kościołów i związków wyznaniowych – 2 projekty, organizacje pozarządowe – 2 projekty (Program Rewitalizacji Obszarów Miejskich w Rzeszowie 2010).

Okazuje się, że liczba planowanych inwestycji była dość wygórowana, a ich koszt przekraczał możliwości dofinansowania w ramach regionalnych programów operacyjnych. Ostatecznie, na dzień 30 września 2015 r. zrealizowano w województwie podkarpackim 83 projekty dotowane z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego 2007–2014, 7 oś priorytetowa: Spójność wewnątrzregionalna, Działanie 7.1. Rewitalizacja miast, z czego jedynie 3 obejmujące obszar miasta Rzeszów. W województwie warmińsko-mazurskim zrealizowano 68 projektów zakwalifikowanych do 4 osi priorytetowej: Rozwój, restrukturyzacja i rewitalizacja miast, Działania 4.2. Rewitalizacja miast Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury 2007–2014, z czego w Olsztynie 20. Stan realizacji przedstawiono w tabeli 5.

Tabela 5

Stan realizacji inwestycji z zakresu rewitalizacji w ramach regionalnych programów operacyjnych w województwach podkarpackim i warmińsko-mazurskim z wyszczególnieniem Rzeszowa i Olsztyna (stan na 30.09.2015 r.)

		Liczba projektów	Wartość projektów [euro]	Wysokość dofinansowania unijnego [euro]
RPO podkarpackie	Ogółem	83	271 580 985,27	183 592 838,10
	Rzeszów	3	32 159 919,38	25 518 206,50
RPO warmińsko-mazurskie	Ogółem	68	299 546 751,30	167 092 543,90
	Olsztyn	20	75 656 872,01	33 543 762,43

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportów o stanie wdrażania funduszy strukturalnych, www.funduszeuropejskie.2007-2013.gov.pl/AnalizyRaportyPodsumowania/Strony/KSI_raporty.aspx (1.10.2015).

W województwie podkarpackim zrealizowano 83 inwestycje dotyczące rewitalizacji o łącznej wartości ponad 271,5 mln euro, z czego dofinansowanie z UE wyniosło ok. 183,5 mln euro. Zbliżone kwoty zanotowano w województwie warmińsko-

-mazurskim – 68 projektów pochłonęło prawie 300 mln euro z udziałem środków unijnych w wysokości ok. 167 mln euro. Beneficjenci realizujący projekty w stolicach analizowanych województw uzyskali dofinansowanie w wysokości ponad 25,5 mln euro na realizację 3 projektów w Rzeszowie i ok. 33,5 mln euro wsparcia 20 projektów w Olsztynie. W porównaniu do założeń lokalnych programów rewitalizacji, bazując na tabelach 4 i 5, można stwierdzić, że Rzeszów faktycznie otrzymał 60% oczekiwanych środków unijnych w ramach RPO, Olsztyn zaś aż 85%. Przy tworzeniu lokalnych programów rewitalizacji miasta uwzględniały wszystkie zgłaszane projekty, Olsztyn – 229, Rzeszów – 46, ostatecznie jednak zakończonych zostało tylko kolejno 9% planowanych inwestycji w Olsztynie i 7% w Rzeszowie.

4. Podsumowanie

Wsparcie unijne jest obecnie głównym elementem determinującym działania rewitalizacyjne. Z analizy przeprowadzonej w niniejszym artykule obejmującej poziom regionalny wynika, iż środki unijne – zgodnie z zasadą dodatkowości – odgrywają największą rolę w finansowaniu procesu rewitalizacji. Tylko w województwie mazowieckim udział wsparcia wspólnotowego w ramach regionalnego programu operacyjnego nie przekraczał 50% sumy środków ze wszystkich źródeł finansowania. Udział procentowy środków unijnych na realizację osi priorytetowych dotyczących rewitalizacji w ramach regionalnych programów operacyjnych w stosunku do alokacji wszystkich środków kształtował się na poziomie 4 – 19%. Przewidywany budżet na ten cel dla wszystkich województw wynosił prawie 2,3 mld euro, z czego 71% stanowiły środki pochodzące z Unii Europejskiej, 17% to krajowy wkład publiczny i 12% wkład sektora prywatnego. Ten ostatni tylko w przypadku 4 województw (lubelskie, łódzkie, mazowieckie i warmińsko-mazurskie) był wyższy od wkładu publicznego, a zatem jego rolę w finansowaniu inwestycji z zakresu rewitalizacji w okresie programowania 2007–2013 można uznać za najmniejszą.

Wyniki analizy na poziomie lokalnym pozwalają na wyciągnięcie podobnych wniosków. Dla Olsztyna i Rzeszowa wkład finansowy Unii Europejskiej stanowił kluczową część budżetu na realizację lokalnych programów operacyjnych i kształtował się odpowiednio na poziomie ok. 80% i 60%. Jednak w obu miastach wkład prywatny zajął drugą pozycję, a więc miał większe znaczenie niż na poziomie regionalnym, krajowy wkład publiczny stanowił zaś jedynie 11%. Stan faktyczny zrealizowanych inwestycji na dzień 30 września 2015 r. wskazuje, że Rzeszów zrealizował 7% z planowanych projektów dotyczących rewitalizacji, na które otrzymał dotacje w wysokości 60% oczekiwanego wsparcia, natomiast Olsztyn zrealizował 9% z zamierzonych inwestycji z udziałem 85% pokrycia zapotrzebowania środków unijnych.

Polskie miasta w nowym okresie programowania 2014–2020 otrzymały kolejną szansę na przeprowadzenie kompleksowej rewitalizacji swoich przestrzeni, na realizację takich projektów, które poza poprawą wizerunku miasta przyczynią się do poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej. Zdobyte doświadczenia z poprzedniego okresu pro-

gramowania powinny zostać wykorzystane w celu zwiększenia skuteczności realizacji zaplanowanych projektów rewitalizacyjnych oraz wzmocnienia udziału sektora prywatnego w finansowaniu działań rewitalizacyjnych.

Bibliografia

- Banaszek A., Prusik M., 2012, *Instrumenty finansowania rewitalizacji obszarów zurbanizowanych*, Towarzystwo Naukowe Nieruchomości, Olsztyn.
- Bleja A., 2010, *Partnerstwo publiczno-prywatne w administracji publicznej*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Oeconomica” 243, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Gralak K., 2010, *Instrumenty finansowania lokalnych projektów rewitalizacyjnych*, „Polityki Europejskie, Finanse i Marketing”, nr 4 (53).
- http://www.funduszeuropejskie.2007-2013.gov.pl/AnalizyRaportyPodsumowania/Strony/KSI_raporty.aspx (1.10.2015).
- <http://www.nbp.pl/home.aspx?c=/ascx/archa.ascx> (20.06.2014).
- Jadach-Sepioła A., 2010, *Rewitalizacja miast w dokumentach strategicznych w Polsce. Odniesienie do projektu Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010–2020: Regiony, miasta, obszary wiejskie*, [w:] *O budowie metod rewitalizacji w Polsce – aspekty wybrane*, red. K. Skalski, Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Kopeć M., 2011, *Finansowanie projektów rewitalizacji*, Wyd. C.H. Beck, Warszawa.
- Lokalny Program Rewitalizacji Obszaru Miasta Olsztyn: Uchwała Nr XXVI/463/12 Rady Miasta Olsztyn z dn. 29 sierpnia 2012, Lokalny Program Rewitalizacji Obszaru Miasta Olsztyn na lata 2007–2015. Działanie 4.2. Rewitalizacja Miast, Olsztyn 2012.
- Lorens P., 2009, *Pojęcia podstawowe*, [w:] *Wybrane zagadnienia rewitalizacji miast*, red. P. Lorens, J. Martyniuk-Pęczek, Wyd. „Urbanista”, Gdańsk.
- Muzioł-Węclawowicz A., 2009, *Rewitalizacja dzielnic śródmiejskich*, [w:] *Przestrzenne aspekty rewitalizacji – śródmieścia, blokowiska, tereny poprzemysłowe, pokolejowe i powojenne*, red. W. Jarczewski, IRM, Kraków.
- Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007–2013 wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie, 2007, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa.
- Polko A., 2008, *Finansowanie i realizacja rewitalizacji na terenach poprzemysłowych*, www.wspolnota.org.pl/arttykul/5970,finansowanie-i-realizacja-rewitalizacji-na-terenachpoprzemyslowych C5%82owych (3.09.2011).
- Program Rewitalizacji Obszarów Miejskich w Rzeszowie: Uchwała Nr XVI/197/2005 Rady Miasta Rzeszowa z dn. 12 lipca 2005 z późn. zm., Program Rewitalizacji Obszarów Miejskich w Rzeszowie na lata 2007–2015, Kraków 2010.
- Strategia Rozwoju Olsztyna: Uchwała Nr LXVII/860/06 Rady Miasta Olsztyn z dnia 27 września 2006, Strategia Rozwoju Olsztyna na lata 2006–2020, Olsztyn 2006.
- Uchwała Nr 1007/2008 Zarządu Województwa Wielkopolskiego z dn. 19 stycznia 2008 z późn. zm., Szczegółowy Opis Priorytetów Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Wielkopolskiego na lata 2007–2013, Poznań 2014.
- Uchwała Nr 1324/2008 Zarządu Województwa Opolskiego z dn. 3 stycznia 2008 z późn. zm., Szczegółowy Opis Priorytetów Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Opolskiego na lata 2007–2013, Opole 2014.
- Uchwała Nr 1555/398/14 Zarządu Województwa Mazowieckiego z dn. 25 listopada 2014, Szczegółowy Opis Priorytetów Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Mazowieckiego na lata 2007–2013, Warszawa 2014.
- Uchwała Nr 204/08 Zarządu Województwa Małopolskiego z dn. 13 marca 2008 z późn. zm., Szczegółowy Opis Priorytetów Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Małopolskiego na lata 2007–2013, Kraków 2014.
- Uchwała Nr 250/2966/14 Zarządu Województwa Lubuskiego z dn. 1 kwietnia 2014, Szczegółowy Opis Priorytetów Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Lubuskiego na lata 2007–2013, Zielona Góra 2014.

- Uchwała Nr 3318/IV/12 Zarządu Województwa Dolnośląskiego z dn. 18 grudnia 2012, Szczegółowy Opis Priorytetów Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2007–2013, Wrocław 2012.
- Uchwała Nr 358/14 Zarządu Województwa Łódzkiego z dnia 1 kwietnia 2014 z późn. zm., Szczegółowy Opis Priorytetów Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Łódzkiego na lata 2007–2013, Łódź 2014.
- Uchwała Nr 46/56409/III Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dn. 20 lipca 2009 z późn. zm., Regionalny Program Operacyjny Warmia i Mazury na lata 2007–2013, Szczegółowy opis osi priorytetowej „Rozwój, restrukturyzacja i rewitalizacja miast”, Olsztyn 2013.
- Uchwała Nr 575/356/14 Zarządu Województwa Pomorskiego z dn. 29 maja 2014, Uszczegółowienie Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego na lata 2007–2013, Gdańsk 2014.
- Uchwała Nr 62/1040/10 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dn. 12 sierpnia 2010 z późn. zm. Szczegółowy Opis Priorytetów Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007–2013, Toruń 2014.
- Uchwała Nr 777/332/IV/2014 Zarządu Województwa Śląskiego z dn. 29 kwietnia 2014, Szczegółowy Opis Priorytetów Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Śląskiego na lata 2007–2013, Katowice 2014.
- Uchwała Nr 798/08 Zarządu Województwa Świętokrzyskiego z 12 marca 2008 z późn. zm., Szczegółowy Opis Priorytetów Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Świętokrzyskiego na lata 2007–2013, Kielce 2014.
- Uchwała Nr 88/1210/08 Zarządu Województwa Podlaskiego z dn. 13 maja 2008 z późn. zm., Szczegółowy Opis Priorytetów Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Podlaskiego na lata 2007–2013, Białystok 2008.
- Uchwała Nr 954/14 Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego z dn. 28 maja 2014, Szczegółowy Opis Priorytetów Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2007–2013, Szczecin 2014.
- Uchwała Nr CCL/5212/2014 Zarządu Województwa Lubelskiego z dn. 10 czerwca 2014, Szczegółowy Opis Priorytetów Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Lubelskiego na lata 2007–2013, Lublin 2014.
- Uchwały Nr 337/8088/14 Zarządu Województwa Podkarpackiego z dn. 15 kwietnia 2014, Szczegółowy Opis Priorytetów Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2013, Rzeszów 2014.
- Ziobrowski Z., 2009, *Wstęp*, [w:] *Rewitalizacja miast polskich*, www.irm.krakow.pl/uploadUser/file/Wstep%20Rewitalizacja.pdf (3.11.2011).

ROLA FUNDUSZY EUROPEJSKICH W FINANSOWANIU PROCESU REWITALIZACJI MIAST W POLSCE

STRESZCZENIE: Artykuł dotyczy zagadnień ekonomiczno-prawnych procesu rewitalizacji miast w Polsce. Celem artykułu jest przedstawienie roli funduszy europejskich oraz udziału innych źródeł w finansowaniu procesu rewitalizacji obszarów zurbanizowanych na poziomie regionalnym i lokalnym. Zakres badań artykułu odnosi się do poziomu regionalnego i lokalnego. Na poziomie regionalnym przebadano Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007–2013 oraz 16 regionalnych programów operacyjnych 2007–2013. Badania na poziomie lokalnym oparto na Lokalnym Programie Rewitalizacji Obszaru Miasta Olsztyn na lata 2007–2015 oraz Programie Rewitalizacji Obszarów Miejskich w Rzeszowie na lata 2007–2015. Ponadto w artykule przedstawiono zestawienie projektów środowiskowych. W wyniku badań dowiedziono, że fundusze europejskie stanowią podstawę finansowania inwestycji rewitalizacyjnych.

SŁOWA KLUCZOWE: rewitalizacja, miasto, finansowanie, fundusze europejskie

Autorzy:

mgr inż. Małgorzata Prusik,

malgorzata.prusik@uwm.edu.pl,

dr Anna Banaszek

anna.banaszek@uwm.edu.pl

prof. dr hab. inż. Ryszard Żróbek

rzrobek@uwm.edu.pl

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski

Wydział Geodezji Inżynierii Przestrzennej i Budownictwa

Katedra Zasobów Nieruchomości

ul. Prawocheńskiego 15

10-720 Olsztyn